

ANKETA

Co je to populární kultura a jaký k ní máte vztah?

Touto otázkou jsme se snažili zjistit některé názory lidí, kteří se velice často setkávají s populární kulturou a musí se s ní po svém způsobu vypořádat. Proto naše volba padla především na ty, kteří — každý jinak — našli svůj denní chléb v umění.

Pavel Liška, ředitel Domu umění města Brna

Co je to pop-kultura? Pop-kultura je pro mne populární kultura, tedy nikoliv lidová kultura (folklor), nýbrž kultura, která je umělecká (artifická) a profesionální, která si však nestaví nároky kultury "vysoké", tj. kultury individuální tvorby, neorientované na vkus nebo zábavu širokého publika. Pop-kultura je právě naopak orientována na očekávání širokých mas publika, snaží se masu ovládnout a nakonec i ovlivnit ke koupi buď vstupenek, nebo nosičů ap. Toto však neznamená, že se jedná o špatnou kulturu, či dokonce o kýč. Pop-kultura může být vysoce kvalitní, hrozí však velké nebezpečí, že převládne snaha o prodej a výdělek a že tomuto cíli se obětuje kvalita, což se často děje.

A jaký mám vztah k pop-kultuře? Částečně jsem to už řekl. Pokud je pop-kultura kvalitní, nelze proti ní nic říci, dokonce ji mám rád (Frank Sinatra, Elvis Presley, Beatles, Lucie, Jesus Christus superstar ap.). Na druhé straně, když je jí moc, tak je jí příliš (Karel Gott).

Rostislav Niederle, vyučuje filozofii a estetiku na FaVU VUT v Brně

Stává se, že nežli se nějaká otázka zodpoví, je nejdříve sama podrobena otázkám. Tažme se tedy, co je kultura. Pracovně a poněkud neurčitě můžeme říci, že vše, co je tak či onak spjata s artefakty, s tím, co tvoří a vnímají lidé, oproti sféře přírodního. Co značí adjektivum "populární"? Letmá znalost latiny napoví, že "lidová". V tomto smyslu odpověď na původní otázku zní, že kultura nemůže nebýt populární, tj. lidová, neboť má ve vínku z definice lidskost, a tedy že výraz "populární kultura" je skrytá tautologie. Takhle to ale vyřídit nelze. Vstřícnější odpověď je samozřejmě složitá a vydala by spíše na monografii. Obecně je možné říci, že výrazem "populární kultura" jsou označovány ty artefakty, které tradice dosud nezařadila mezi díla kultury vysoké. Hranice mezi kulturou vysokou a populární není umělká, má dobrý důvod. Kdyby totiž neexistovala, pak bychom byli nuceni připustit, že se knížky třeba Vlasty Javořícké nijak podstatně — hodnotově — neliší od Hrabalových novel. Že sonety Franty Sádry zásadně konkurují téměř žánru v podání Shakespearově. Veškerá díla by zkrátka byla hodnotově zglajchšaltována tak, jak to dnes proponují radikálové postmoderny, hnutí, které je, abych citoval Edwarda Wilsona, při životě udržováno jen díky ponížným poklonám, které američtí akademikové skládají francouzskému obskurantismu. Myslím tedy, že první část otázky ve skutečnosti míří k obhajobě kánonu děl reprezentujících vysokou kulturu. Pro (vágní, jak jinak) rozlišení kultury na vysokou a populární se sám nabízí jeden velice obecný argument: kdyby totiž nebylo zásadních rozdílů mezi artefakty, pak by ztratily smysl veškeré polemiky o nich, nebylo by možno verbálně aplikovat komparativy při jejich porovnávajícím popisu atd. Nu, a kánon vysoké kultury existuje, to je empirický fakt, stejně jako je empirický fakt, že se postmodernista bude do krve přít a bezstarostně přitom střílet komparativy, aniž by tušil, že si tím podlamuje vlastní pozici. Doplňkem kánonu jsou pak díla populární, tvořená těmi a pro ty, kteří nejsou pro díla *hoch*-kultury tak či onak vybaveni. Hodnota děl kánonu si svoji úroveň v běhu času podržuje. Je úroveň děl pop-kultury k dnešku sestupná? Nevím. V tomto smyslu by bylo zajímavé bedlivě porovnat hodnotu dnešní populární hudby s populární hudbou minulosti, jak ji předvádí dejme tomu Sušilova sbírka Moravských národních písní, která je dnes podle všeho součástí kultury vysoké. Provede toto čas i se sbírkou písniček dnešních? Opět jde o téma na strukturovanou monografii.

K druhé části otázky. Dnešní pop-kultura je příliš rozmanitá, abych k ní mohl zaujmout jednotný, přísně vyhraněný vztah. Posuzuji případ od případu. Důležitá jsou kritéria, má zde co říci filozofie i estetika. Jsou tu hraniční případy: fenomén Warhol. Navíc se věc má možná tak,

že v daný čas žijeme vždy *pouze* pop-kulturu, z níž si gurmán čas své kanonické rozinky teprve vybere.

Petr Koubský, šéfredaktor Softwarových novin

Ale ano, samozřejmě vím, co to je populární kultura: komiksy, reklama na Fidorku, Matrix, časopis Týden, Iggy Pop, Jan P. Muchow, Michal Viewegh, MTV, show typu Velký Bratr a Chcete být milionářem?, Jarek Nohavica, Tmavomodrý svět, Liga mistrů, broadwayské muzikály... V zásadě všechno, co není klasické (ať to slovo znamená cokoli) či alternativní (ať to slovo znamená cokoli — opatrně s ním, často jde o nejúčinnější reklamní nálepku na spotřebním zboží; často, ne vždy) a patří to do kultury (ať to slovo znamená cokoli — pro účely populární kultury se asi vyplatí široká definice zahrnující i televizní zpravodajství, internet, divácké sporty a všechny možné druhy rekreačních aktivit od bungee jumpingu po rafinovanější podoby sexu). Existovalo to vždycky, ale nikdy to nemělo takový význam jako v posledních třiceti čtyřiceti letech. Důvody jsou ekonomické: v bohaté části světa se široké vrstvy lidí mají poprvé v dějinách opravdu dobře, a co jiného chcete prodat sytým než zábavu?

A jaký k tomu mám vztah: normální spotřebitelský. Vybrám si, platím, konzumuji. Se zakoupenými výrobky jsem zpravidla spokojen, poskytují přiměřenou protihodnotu za vynaloženou částku. Na tom není nic zlého — za předpokladu, že víte, že existují i jiné světy. O těch bych mluvil raději a déle, ale jak pravil Rudyard Kipling, čelný představitel populární kultury své doby, to je zas jiná pohádka.

Michal Viewegh, spisovatel

Populární kultura a vysoká kultura jsou, myslím si (3. 9. 2001, 19.50, před půl hodinou otevřený valtický Cabernet Sauvignon 1999), něco jako rodné sestry, řekněme jako Rama a máslo. Všichni samozřejmě vědí, že by měli jíst zdravou a hodnotnou Ramu, ale ve skutečnosti většina lidí (ke zlosti odborníků na zdravou výživu) stejně žere máslo... Nebo si (zcela tendenčně) představme vysokou kulturu a pop-kulturu jako sestry z pohádky o Popelce (jednu ségru musíme pro tuhle metaforu holt pohřbit): Popelka je sice poněkud umouněná — ale kdo navzdory umouněnosti nakonec dostane prince?! Ha! Ale já jsem — jak všichni víme — značně předpojatý účastník ankety, neboť pop-kultura je přece to úrodné políčko, které mě tak dobře živí, zatímco vysoká kultura jsou pro mě ony příslovečné kyselé hrozny, že? A tak dále.

Jakub Patočka, šéfredaktor Literárních novin

Populární kultura je pokračování totality jinými prostředky; je to metoda, jak porazit demokracii zevnitř. Uznáme-li s Thoreauem, Masarykem a Gándhím, že demokracie není jen soubor předpisů, podle nichž se vykonává vláda (neboť při této definici nebudeme mít nástroje, jak z řad demokratů vyloučit Slobodana Miloševiče či Vladimíra Mečiara), nýbrž názor na svět, stav, v němž jsou všechny sebemenšínovější názory připuštěny k diskusi, v níž se pak hledá řešení na základě věcnosti, pak před mocenskou elitou vyvstává kardinální otázka, jak si udržet moc rozhodovat k svému prospěchu bez ohledu na věcný obsah problémů.

Je-li například zdrojem moci výkon a majetek, za jehož zmnožováním stojí tu sofistikovanější, tu vulgárnější, tu brutálnější, tu jemnější struktury útisku, korupce, sociální, komunitní a ekologické nezodpovědnosti, pak je třeba nalézt metodu, jak překonat fatalitu rovnosti hlasů mezi manipulátorem a manipulovanými na konci každého volebního čtyřletí. Populární kultura, koncentrovaná dosud především kolem média televize a napínající se zvolna na ose k druhému pólu internetu, je právě souborem přímých a nepřímých technik, které nevolníky udržují v nevolnictví bez mučičen, leč elegantnější a efektivnější metodou svádění.